

Alfréd Radok
tři scénáře, tři inscenace

Alfréd Radok

tři scénáře, tři inscenace

Alfréd Radok – Vesnice žen

Josef Kainar – Akce Aibiš

Jiří Mahen – Mezi dvěma bouřkami (úprava A. Radok)

Honza Petružela (ed.), Lenka Šmídtová

Transteatral, o. s.
2008

Kniha vznikla díky finančnímu příspěví
grantu specifického výzkumu (č. 224123)
Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

© Transteatral, o. s., 2008
© Alfréd Radok - dědicové,
Josef Kainar - dědicové,
Jiří Mahen - dědicové, 2008
© Josef Svoboda - dědicové,
Karel Drbohlav - dědicové,
Stanislav Maršál - dědicové,
Miroslav Hák - dědicové, 2008
© Jan Petružela, Lenka Šmídtová, 2008

ISBN 978-80-903-857-3-3 (Transteatral, o. s.)

OBSAH

Předmluva	9
Alfréd Radok Vesnice žen	11
Honza Petružela Vesnice žen – obrysy režisérova stylu	78
Josef Kainar Akce Aibiš	109
Honza Petružela Akce Aibiš – jasnější kontury	199
Jiří Mahen Mezi dvěma bouřkami (úprava Alfréd Radok)	239
Lenka Šmídtová Mezi dvěma bouřkami – úsvit laterny magiky	267
Ediční poznámka	277

Předmluva

V této knize se ke čtenáři poprvé dostávají tři scénáře divadelních inscenací režiséra Alfréda Radoka (1914–1976) z raného období jeho tvorby. Nejstarší je dramatické libreto podle hry Jiřího Mahena *Mezi dvěma bouřkami*, v němž se skrývá první Radokův pokus o využití principu laterny magiky. Text je dochovanou částí plánu inscenace, která byla v roce 1941 v Divadle Na poříčí připravována, leč nedokončena. Zařazujeme ji proto na závěr svazku. Drama *Vesnice žen* z roku 1945 bylo Radokovou dramatickou a na pražském jevišti i režijní prvotinou, když jej záhy po konci války úspěšně uvedl na jevišti Divadla 5. května. Hra byla první původní poválečnou českou dramatickou novinkou a na repertoár ji brzy převzala řada mimopražských divadel. S inscenací třetího textu – politické satiry Josefa Kainara *Akce Aibiš* (1946) – vstoupil Radok na krátký čas do mladého a oblíbeného Divadla satiry. Vydání *Akce Aibiš* je tak zároveň i malý příspěvek k historii Divadla satiry a poznání literárního díla Kainarova.

Publikací dvou původních dramatických textů, jedné adaptace a některých dokumentů, které byly i odborníkům dosud známy jen zprostředkovaně, či nebyly známy vůbec, chceme přispět ke studiu nejen raného Radokova díla. Tři scénáře proto doplňují tři studie – *Obrysy stylu, Jasnější kontury* (Honza Petružela) a *Úsvit laterny magiky* (Lenka Šmidtová), které mají za cíl zdokumentovat a přiblížit Radokovu práci s texty a zejména jeho režijní postupy na příkladu těchto inscenací. Nejedná se tu o ucelený pohled na toto období zrodu a přeměn, k tomu je zapotřebí ještě mnoho další práce. Jde nám o zachycení některých principů, které v „úsvitu, obrysech i jasnějších konturách“ ukazují v mnoha ohledech – v práci dramaturgické,

režijní i specifické práci s filmovou technikou – cestu k Radokovým dalším velkým opusům.

Vydávání divadelních scénářů pro konkrétní inscenace je věc poněkud nevděčná, zdánlivě i rázu jaksi marginálního, ale přesto se domníváme, že jejich zveřejnění může přispět nejen k dotvoření historického obrazu doby a tvůrce. Radok to po válce v souvislosti s uvedením *Vesnice žen* vyjádřil v nejistém přání: „*Snad jednou mé drama bude zbytečné a uskladní se v muzeu jako nějaká nepotřebná a neuvěřitelná rarita.*“ Je-li tomu u předkládaných scénářů skutečně tak, necháváme na čtenáři.

A připomeňme konečně ještě jednu spojnici těchto tři scénářů – všechny vznikly v období válečném a poválečném, jsou to mimo jiné též tři obrazy války, v nichž je přímo tematizován stín doby. Mahenova hra jako předpověď blížící se válečné katastrofy, *Vesnice žen* zahalená v plné temnotě válkou deformovaných mezilidských vztahů a Kainarova politická satira jako zvláštní předpověď a bezděčné předznamenání atomové absurdity následujících desetiletí. Ale přestože všechny zde publikované scénáře datujeme do válečného a poválečného období, dodnes je v nich cosi znepokojivého, když například Šéf reklamy z *Akce Aibiš* říká sebevědomě: „*Dlužno dále poznamenat, že akce A byla psychologicky znamenitě připravena vám známou reklamou, že ve všech divadlech se nyní hrají tak zvané Aibišové hry, při nichž netřeba myslet, při nichž se vykřikují naše svobodomyšlná hesla, při nichž se lid neunavuje zvrhlým pokrokářstvím. Samozřejmě, pánové, že o filmu vůbec netřeba mluvit, protože film nám vždy, až na malé výjimky, bezvýhradně sloužil.*“ A není snad stále platná Mahenova rada: „*Trhlina jde hezky hluboko a nevede pryč přes ni žádná lávka, leda ta, která se také doporučuje Evropě: aby si rozumní lidé dávali na darebáctva lepší pozor.*“?

Za pomoc při vzniku knihy patří poděkování prof. Evě Stehlikové, ak. mal. Šarce Hejnové-Svobodové, doc. Vladimíru Justovi, Lubomíru Lipskému, Janě Drbohlavové, Janu Županičovi, Michalu Kosákovi, Soně Šebové, Martině Černé a Aleně Petruželové.

Honza Petružela

Alfréd Radok

Vesnice žen

(drama o čtyřech jednáních)

Podstatou tohoto dramatického libreta jest pravda prostředí, jež vyvolává v lidech určitý patologický stav.

E. F. Burianovi, jehož dramaturgická i inscenační práce inspirovala toto libreto.

Osoby:

Růžena – starostka

Jarmila

Márová

Marie

Mlynářka

Anka

Žofka

Kartářka

Marta – listonoška

Ondřej

SCÉNA: Různé hrací prostory ve vertikálním a horizontálním rozvrstvení. Změny hracích prostorů jsou označeny v libretu čísly.

HUDBA: Orchestrální. Ve SCÉNĚ 1 reprodukce z desky (vojenský pochod).

POZNÁMKA: Osoby mluví vesnickým slangem. Marta – listonoška mluví částečně slangem i spisovně.

PRVNÍ JEDNÁNÍ

SCÉNA 1

MARIE (*staví zídku s Márovou*).

MÁROVÁ (*příchod s maltou*): Tak. Ono to do večera zaschne.

MARIE: Jen aby nepršelo.

MÁROVÁ: Dej Bůh! (*Chystá se k odchodu*.)

MARIE: Paní Márová!

MÁROVÁ: No? Podej mi ještě cihlu.

MARIE (*vidí přicházet Žofku, odmlčí se*).

JARMILA (*za scénou*): Růženo!

RŮŽENA (*za scénou*): Počkej! Já nemám čas.

JARMILA (*za scénou*): Pomoz mi! Hej...!

RŮŽENA, JARMILA (*za scénou*): Hej - rup! Hej - rup!

ŽOFKA (*přešla plaše scénu - odchod*).

MARIE: Žofka se prej polámala, když svázely jetel.

MÁROVÁ: To je život. Darmo mluvit.

MARIE: Starostka chce napsat do města, aby nám někoho poslali na hlídání špejcharu, když teď Žofka nemůže.

MÁROVÁ: Když nepůjde Žofka, musí jít některá z nás. A všechny sme stejně předřený. Jo, holka, já už leccos prodělala, to mi můžeš věřit, ale nikdy sem si nelehla. Ani tenkrát ne, když se narodil můj Vašík. Eště ten večír sem šla do chlíva a tam sem jim řekla, že se narodil ráno Vašík. A víš, holka, že mi straka rozuměla? Stočila hlavu ke mně, tak se na mne dívala, že sem začala brečet. Položila sem jí hlavu na břicho a modlila se za Vaška a za mámu - dej jí Pánbů nebe.

MARIE: To musí být moc krásný, když se narodí takový malinký děťátko.

MÁROVÁ (*trpce*): Krásný...? Je to krásný, když se narodí pro život.

Ať si ho třeba potom i les vezme, jako mýho muže, ale... proč musel jít můj Vašík?

MARIE: Vráti se.

MÁROVÁ (*trpce, jako ve snách*): V noci je odvěkli.

MARIE: Musí se vrátit. Celej ten nekonečnej proud sem viděla, černý, tichý stín. V Kaladym byla pouť.

MÁROVÁ: To už je dávno.

MARIE: Stála sem na hostecký silnici.

Několik žen přejde zvolna v polostínu scény.

MÁROVÁ (*vzdychne*): Pane Bože!

MARIE: Musel jít. Všichni šli.

MÁROVÁ: Šli a jdou.

Deska, která reprodukuje pochod, jest nyní tak porušená, že opakuje několik stejných taktů kutálky.

MÁROVÁ: Raz dva raz dva raz dva - - -

MARIE: V a š í k...

Hudba končí.

SCÉNA 2

ANKA: Budou ji vyšetřovat.

JARMILA: Koho?

MLYNÁŘKA: Proč?

ANKA: Satrová to slyšela na vlastní uši.

JARMILA: Koho budou vyšetřovat?

ANKA: Starostku!

JARMILA: Růženu?

MARIE (*příchod*): Co se stalo?

MÁROVÁ (*příchod*).

MLYNÁŘKA: Růženu? Co udělala?

ANKA (*šeptá ženám*): Včera v noci.

MÁROVÁ: Co je?

ANKA: Povíдали, že je to zběh, anebo špion.

MÁROVÁ: Pro Krista.

MARIE: Kde?

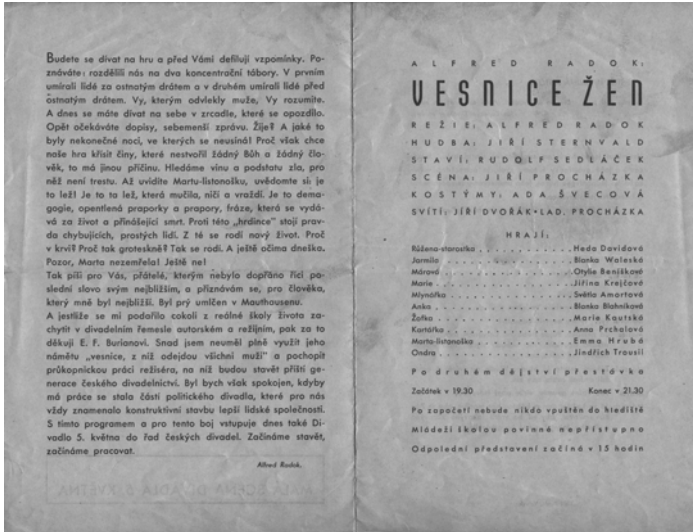
ANKA: Na Dubovém vrchu na Skalce. Řeknou, že sme ho živily.
MÁROVÁ: Pro Pánaboha.
MARIE: Zastřelí ho?
ANKA: Na Hůrce byli už četníci a teď sou v Kaladym. Nikdo nesmí z domu. Všechno prohledávají.
JARMILA: Nám nemůžou nic dokázat.
MÁROVÁ: Eště nám vypálí celou vesnici.
ANKA (*naslouchá*): Počkejte. Tam někdo... někdo je za stromem...
MLYNÁŘKA: Psst!
JARMILA (*šeptem*): O ničem nevíme.
MARIE: To je Žofka.
MLYNÁŘKA: Jen aby si nemysleli, že sem ho skrejvala ve mlejně.
MÁROVÁ: A... jak... kdo to udal?
ANKA: Marta, listonoška.
JARMILA: Zase Marta.
ŽOFKA (*příchod, stojí v pozadí, nejde přímo k ženám*).
MLYNÁŘKA: Ta už jich má na svědomí.
ANKA: Mstí se nám, to je to.
JARMILA: A za co? Co jí kdo udělal?
ANKA: Že prej sme jí přebraly Štěpána.
MLYNÁŘKA (*prudce*): Co? Jakýho Štěpána? Pro tebe je to eště dýcky mlynář, rozumíš!
ANKA: Ale nehádejte se, mlynářko, já jen povídám, co slyšel Pazderník od Marty.
MLYNÁŘKA: Je to ale potvora! Jen pomlouvá a udává.
MÁROVÁ: Co já pamatuju, byla vždycky hotový budižkničemu. Darmo ukrádala Pánu Bohu čas a teď nás chce připravit o poslední, co ještě máme.
JARMILA: Kdepak ta a mužský, vždyť víte, co sama říká, kde jen může.
ANKA: No vidíte! A na poště kázala, jaký sme tady v Bylině ženský, že prej jí taky Žofka přebrala Ondru.
MARIE: Žofka?
MÁROVÁ, ANKA, JARMILA, MLYNÁŘKA (*otočí se se smíchem na Žofku*): Ondru? Ondru?
ŽOFKA (*rychle odchází*).
JARMILA: No, no, snad se neurazila?
MLYNÁŘKA: Dyt' sme nic neřekly.

MARIE: Víte přeci, že je nemocná.
MÁROVÁ: Nechte ji. Na takový věci nemáme teďka čas.
RŮŽENA (*vejde*): Co je?
JARMILA: Růženo -
ANKA: Viš už?
MÁROVÁ: Byli u tebe?
RŮŽENA: Kdo?
ANKA: Budou tě vyslejšat.
RŮŽENA: Proč?
MLYNÁŘKA: Anka to slyšela.
ANKA (*šeptá Růženě*).
MARIE: Chudák, ještě ho zastřelí - (*Ustrašeně se rozhlíží.*)
RŮŽENA: Povídačky.
JARMILA: Ty tomu nevěříš?
RŮŽENA: Nesmysl. Chtěj nám nahnat strach.
MARIE (*šla se podívat do okolí*): Nikdo tu není.
RŮŽENA: To je přece ta jejich největší zbraň. Jenže my sme nic neslyšely a nic nevíme, rozumíte?
JARMILA: Máš pravdu!
RŮŽENA: Tak půjdeme. Chci to mít do večera rozdělený.
JARMILA: Služby?
ANKA: To je pořád...
JARMILA: Tys měla včera, Marie? (*Odchod.*)
MARIE: Od půlnoci.
MLYNÁŘKA (*odchod*): Celej den ve mlejně a pak v noci někde stát u špejcharu...
RŮŽENA: A kdo ví, co budou chtít zejtra! (*Odchází s Mlynářkou a Ankou.*)
ANKA (*odchod*): Já už sem celá polámaná.
MÁROVÁ: Všechny sme na tom stejně.
ANKA (*za scénou, na odchodu*): Vy nehlídáte, tak co.
MÁROVÁ: Nehlídám... nehlídám. Až budeš mít tolik let na krku, budeš jinak mluvit. Ale, i kdybych hlídala - dyť já stejně nespím.
MARIE: Já věřím, hrozně věřím, paní Márová. Někdy... někdy se modlím - nebo si řeknu - že když se třeba do večera nerozprší, že se vrátí. Že se všichni vrátí.
MÁROVÁ: Ty si eště dítě, Marie, a nemáš tam nikoho -

Vesnice žen – program k inscenaci v Divadle 5. května.

Vesnice žen – celek scény (S. Amortová, H. Davidová, A. Prchalová, B. Blahníková).

ALFRED RADOK – VESNICE ŽEN

MARIE: Já...

MÁROVÁ (*chce odejít*): Holenku, dyť to už ani není život.

MARIE (*zase zastaví Márovou*): Paní Márová -

MÁROVÁ: Copak?

MARIE (*váhá, pak*): Psal... psal Vašík?

MÁROVÁ: Vašík? To víš, že psal. Už sem ti přece řekla...

MARIE: Já vím... já vím... ale...

MÁROVÁ: Vašek by mi psal každé den, kdyby moh...

MARIE: Já vím, paní Márová. Víte, já... dostala sem kousek mejd-
la za vejce...

MÁROVÁ: Ty máš?

MARIE: Snad by Vašík potřeboval - (*Odchod.*)

MÁROVÁ: To víš. Pošleme Vaškovi. Pošleme Vašíčkovi. (*Odchod.*)

SCÉNA 3

ŽOFKA (*mlčky přechází scénu*).

ANKA (*čte dopis*): O tobě sem jim vyprávěl. (*Ohlédne se, uvidí Žofku, schová dopis.*)

ŽOFKA (*odchod*).

ANKA (*usměje se, vytáhne dopis a čte*): O tobě sem jim vyprávěl,
draze milovaná - (*sama sobě opakuje*) draze milovaná...

SCÉNA 4

MÁROVÁ (*čte dopis*): Moje milovaná - (*Setře si slzu.*)

ŽOFKA (*přechází scénu, odchod*).

MLYNÁŘKA (*za scénou*): A n - k a !

MÁROVÁ: Pane Bože, vopatruj mi mé dítě, Pane Bože...

MLYNÁŘKA (*vchází*): Dobřej večír. Nebyla tu děvečka? Někde se
courá a já... co je vám, Márová?

MÁROVÁ: Ale... Vašík... to víte...

MLYNÁŘKA: Psal? Psal?

MÁROVÁ: Nynčko čekám, až přijde Marta.

MLYNÁŘKA: No jo. Tak spánembohem, spánembohem, já musím
za tou Ankou. (*Odchod.*)

